

Parasha Re'eh ראה “Zie” Devarim (Deutr) 11:26-16:17

In de parasha van deze week, Re'eh, waarschuwt Mozes de Israëlieten dat ze elke Torah mitzvah die hij aan hen heeft doorgegeven, moeten naleven en er niets aan mogen toevoegen of afdoen D'varim (Deutr) 13:1. Dit roept altijd de vraag hoe zit het met Rabbijnse toevoegingen, uitbreidingen, hekken en strengheden die door de eeuwen heen aan de Joodse praktijk zijn toegevoegd. Zijn zulke extra's geldig in het licht van bovenstaand vers? Karaïtische Joden zouden met een volmondig "nee" argumenteren, en daarom houden ze zich aan een strikt letterlijke naleving van de Torah.

De realiteit is dat de Torah ook de leiders en wijzen van toekomstige generaties toestaat om indien nodig nieuwe regels te maken. Over het algemeen gesproken hard, zulke regels moeten natuurlijk wel gebaseerd zijn op iets in de Torah zelf, en rabbijnen proberen alleen de ware betekenis en praktijk van de Torah te achterhalen. Talmudische meningen worden bijna altijd ondersteund door een vers uit de Tenach, ook al kost het ons soms veel mentale acrobatiek om te zien hoe men dit doet. We hebben 13 belangrijke regels van exegese die de wijzen volgden (en nog steeds indien nodig) bij het afleiden van rabbijnse wetten, en de algemene opvatting is dat de wijzen niets nieuws hebben uitgevonden, maar alleen iets hebben herontdekt van datgene dat verloren was gegaan:

In een passage wordt ons verteld dat zodra Mozes overleed, ongeveer 3000 halachot werden vergeten (Temurah 16a). De Israëlieten vroegen Mozes' zijn opvolger Jozua om ze terug te halen door middel van profetie, maar hij antwoordde dat wetten niet langer konden worden afgeleid door middel van profetie “lo bashamayim hi!” De Torah is niet in de hemel! D'varim (Deutr) 30:12. Uiteindelijk was het Jozua's opvolger Othniël die in staat was om 1700 halachot te herstellen door gebruik te maken van de 13 principes van exegese. Met andere woorden, ingebouwd in de Torah zelf is de kracht om de ware betekenis ervan te extraheren (onttrekken) en alle wetten, inclusief de rabbijnse.

Dat gezegd hebbende soms worden ook wetten ingevoerd zonder enige Bijbelse basis, vermoedelijk wordt dit gedaan uit noodzaak. Het meest beruchte geval hiervan is de tijd dat Beit Shammai met geweld de Sanhedrin overnam en 18 nieuwe decreten goedkeurde (zie Shabbat 13b-17b en Yerushalmi Shabbat 1:4). Het is niet duidelijk wat er precies gebeurde en hoe het zich ontwikkelde. Het begon toen de wijzen van die tijd allemaal op bezoek gingen bij een van de leidende geleerden, Chananiah ben Hizkiya ben Garon, die op dat moment ziek was. Ben Garons grootste prestaties waren het samenstellen van een tekst genaamd Megillat Ta'anit en ervoor zorgen dat het boek Ezechiël in de Tenach bleef op een moment dat veel wijzen wilden dat het werd verwijderd. Hij was in staat om alle schijnbare tegenstrijdigheden die voortkwamen uit het boek Ezechiël op te lossen.

Terwijl ze op de zolder van Ben Garon waren, bleek dat de discipelen van Shammai talrijker waren dan de discipelen van Hillel. Omdat dit een geldige bijeenkomst van rabbijnen was, was het toegestaan om over nieuwe wetten te stemmen. Beit Shammai maakte van de gelegenheid gebruik en bracht gewapende bewakers binnen om de ingang naar de zolder te blokkeren, zodat Beit Hillel niet kon ontsnappen. Vervolgens stelden ze 18 wetten voor en stemden ze er met een meerderheid van stemmen mee in. De Talmud Bavli zegt dat Hillel zich moest onderwerpen aan Shammai, en dit was een zeer schandelijke gebeurtenis. De Talmud Yerushalmi gaat nog verder en zegt dat het gewelddadig werd en dat discipelen van Shammai discipelen van Hillel vermoordden! Velen weigeren dit te geloven dat Torah-geleerden elkaar letterlijk kwaad deden. Hoe het ook zij, beide Talmuds beweren dat deze dag net zo moeilijk en verschrikkelijk was voor het Joodse volk als de dag van het Gouden Kalf. Er werd vroeger zelfs een vastendag gehouden ter herdenking van deze tragedie, op de 9e Adar (zie Shulchan Arukh, Orach Chaim 580).

Wanneer vond deze gebeurtenis plaats? Er zijn twee mogelijkheden: de eerste is dat het gebeurde in de tijd van Hillel en Shammai, en dit wordt ondersteund door de taal van de Talmud Bavli, wat suggereert dat Hillel en Shammai er zelf bij waren. Hillels leven overlapt dat van de wrede koning Herodes. We weten uit zowel Joodse als historische bronnen dat Herodes de rabbijnen vervolgde, wat zou kunnen verklaren waarom ze in het geheim nieuwe beslissingen moesten nemen, op plekken als de zolder van Ben Garon. De andere mogelijkheid is dat het gebeurde tijdens de Grote Opstand, kort voor de vernietiging van de Tweede Tempel. Op dat moment kon het Sanhedrin niet meer bijeenkomen in zijn eigen onderkomen op de Tempelberg, wat ook zou kunnen verklaren waarom ze in het geheim moesten samenkomen op een zolder. Bovendien weten we dat er destijds Kanayim, "Zeloten", een factie (aanhang) van Beit Shammai waren die inderdaad de wapens oppakten en probeerden de straten van Jeruzalem met geweld te regeren. Dit past beter bij het gewelddadige verslag van de Talmud Yerushalmi. Bovendien zegt de Yerushalmi niet dat Hillel en Shammai er waren, maar suggereert wel dat Rabbi Yehoshua en Rabbi Eliezer er waren. Bedenk dat Rabbi Yehoshua en Rabbi Eliezer leerlingen waren van Rabban Yochanan Ben Zakkai, de leidende wijze ten tijde van de verwoesting van de Tempel.

Rabbi Eliezer, die streng was en meer een Shammai in hart en nieren (hoewel zijn belangrijkste leraar Rabban Yochanan een leerling van Hillel was), geloofde dat de 18 decreten van Beit Shammai een goede zaak waren. Ze hadden de maat "volgemaakt". Zijn meer toegeeflijke collega Rabbi Yehoshua geloofde dat het een vreselijke zaak was, en niet alleen vulden ze de maat niet, ze "wisten" de maat uit! Hij dacht dat strengere maatregelen contraproductief waren, en in plaats van een hek te zijn dat het Jodendom in stand houdt. Juist door dit alles zou het Jodendom te moeilijk worden gemaakt om het op een juiste manier te observeren en als gevolg hiervan zou het juist mensen weg jagen. Niet alleen zal de ongeleerde meerderheid stoppen met het naleven van de rabbijnse wetten, ze zullen het juk van de Torah volledig afwerpen en zelfs stoppen met het naleven van de Schrift. Kortom, de massa zal "het kind met het badwater weggooien". Rabbi Yehoshua's observatie was profetisch, en het lijkt er dan ook sterk op dat de geschiedenis zijn angsten heeft bevestigd.

18 decreten en wat hielden ze in?

"Een natie die alleen woont"

Er zijn grote meningsverschillen over de aard van de 18 wetten. Beide Talmuds presenteren meerdere lijsten met verschillende items. De meeste richten zich op de reinheidswetten die in de Tempeltijd golden, maar tegenwoordig deze niet meer zo relevant. De lijst die het meest van toepassing is op ons, staat in de Talmud Yerushalmi (Shabbat 1:4) van Rabbi Shimon bar Yochai:

Rabbi Shimon bar Yochai onderwees: Op die dag maakten ze een besluit over

- [1] hun brood
- [2] hun kaas
- [3] hun wijn
- [4] hun azijn
- [5] hun vis in pekelwater
- [6] hun muries, (Muries verschijnt in de talmudische literatuur vrij vaak als een zeer sterke zoute vissaus)
- [7] hun conserven
- [8] hun voorgekookte voedsel
- [9] hun gepekeld voedsel
- [10] over gespleten graan

- [11] over gemalen voedsel
- [12] over gepelde gerst
- [13] over hun spraak
- [14] over hun getuigenis
- [15] over hun geschenken
- [16] over hun zonen
- [17] over hun dochters
- [18] over hun eerstgeborenen.

Ten eerste is er de wet van pat israel, om alleen brood te eten dat door Joden is gemaakt, of waar een Jood op een bepaald moment aan heeft meegewerkt. Deze strengheid wordt vandaag de dag nog steeds door velen nageleefd. Op dezelfde manier was de tweede wet tegen gevinat akum, de "kaas van afgodendienaars". Tot die tijd werd alle kaas standaard als koosjer beschouwd, omdat het alleen van koeien- of geitenmelk mag worden gemaakt (hoewel er een vraag is over de koosjere status van stremsel). Vanaf dat moment zou alleen kaas die door Joden is gemaakt of nauwlettend door Joden is gecontroleerd, koosjer zijn. Ook dit is een wet die vandaag de dag algemeen wordt nageleefd. Dat gezegd hebbende, Italiaanse Joden hielden zich doorgaans niet aan deze strengheid en aten alle kaas.

De verwante wet van chalav israel; geen door heidenen getrokken melk consumeren is dan ook door de wijzen afgeleid van dezelfde als die over kaas, en de Talmud zegt verder dat we bezorgd zijn dat koeien of geitenmelk gemengd zal worden met melk van niet-koosjere dieren (zoals b.v paarden). Gedurende een groot deel van de geschiedenis waren Joden in veel plaatsen mild met chalav israel, en dronken ze doorgaans wel melk van heidenen, vooral als die van een vertrouwde bron kwam. Tegenwoordig is het zo omdat overheidsinstanties in de meeste ontwikkelde landen melk reguleren, zijn de mensen nog milder geworden met betrekking tot melk en is het gebruikelijk om met betrekking op de wet van chalav israel het toch te consumeren.

De meest algemeen aanvaarde en bekende van de 18 is het verbod op yayin stam, door heidenen gemaakte wijn. De Torah zelf verbiedt alleen yayin nesech, wijn die werd gebruikt bij afgodische plengoffers. Dit als we nauwkeuriger kijken de Rambam zegt in zijn Sefer haMitzvot uitlegt dat zelfs de Torah zelf afgodische wijn niet expliciet verbiedt, maar dat het is afgeleid van een vers in parashat Ha'azinu waar HaShem de mensen vermaant om geen afgodische wijn te drinken. Op die Ben Garon-zolder verbood Beit Shammai alle heidense wijn. Dit is dan ook tegenwoordig een standaard halachische praktijk geworden.

De Talmud Bavli is het ermee eens dat door heidenen gemaakte wijn een van de 18 decreten was (Sjabbat 17b). Het voegt ook door heidenen gemaakte oliën toe. Oliën worden ook genoemd in de andere Yerushalmi-lijst. Het verbod op olie wordt op andere plaatsen in de Talmud besproken, waar de wijzen zeggen dat het verbod op oliën niet van kracht werd omdat het gewoon veel te moeilijk was om na te leven (Avodah Zarah 36a). Op dezelfde pagina suggereert de Talmud dat het verbod op heidense wijn en olie eigenlijk teruggaat tot de profeet Daniël, hoewel hij deze strengheden alleen op zichzelf toepaste. Hoe het ook zij, de ene regel waar alle lijsten het zonder twijfel over eens zijn, is het verbod op "hun dochters", wat vermoedelijk gemengde huwelijken betekent. Maar wacht, was gemengd huwelijk niet al verboden in de Torah?

Een minderheidsmening in de Yerushalmi suggereert dat het verbod op "hun dochters" metaforisch is, en eigenlijk alleen betekent dat ze hun eieren niet mogen eten (die van de heidenen)! Met andere woorden, er kan een tijd zijn geweest dat Joden alleen eieren aten uit kippenhokken die onder Joods toezicht stonden. Hoewel dit intrigerend is, is dit niet de geaccepteerde mening. In plaats daarvan leggen de wijzen uit dat toen de Torah gemengde huwelijken verbood, dit alleen specifiek betrekking had op de zeven Kanaänitische volken. Beit Shammai verordende een verbod op alle gemengde

huwelijken. Wat moeten we in dat geval denken van Ezra's uitspraak dat de Israëlieten na de Babylonische ballingschap naar het Heilige Land moesten terugkeren om van hun buitenlandse vrouwen af te komen?

Sommigen interpreteren de Torah zo dat het oorspronkelijk verboden was om te trouwen met Kanaänieten, zelfs als ze zich bekeerden tot het Jodendom. Alle andere volken mocht men trouwen, zolang ze zich maar bekeerden. Ezra's uitspraak was tegen de vrouwen die zich niet bekeerden of weigerden zich te bekeren. Volgens deze visie zou Beit Shammai alle gemengde huwelijken hebben verboden, zelfs die met bekeerlingen. Dit kan naar mijn mening echt niet kloppen. Het is ook zo dat Bartenura (Rabbi Ovadia van Bertinoro) op merkt in Shabbat 1:4 dat "hun dochters" specifiek verwijst naar Samaritanen, en het waren juist de gemengde huwelijken met Samaritanen die verboden waren.

Een andere interpretatie wordt gegeven in de Talmud Bavli (Avodah Zarah 36b). Hier lezen we dat het verbod op "hun dochters" niet verwees naar het huwelijk. Maar naar elke seksuele intimiteit met heidenen, zelfs buiten de context van het huwelijk. Met andere woorden, vóór het decreet van Beit Shammai, mocht een Joodse man intiem zijn met een heidense vrouw, en dit is dan wat nu verboden was. De Talmud gaat verder met een lange reeks heen en weer argumenten om aan te tonen dat dit allemaal echt al verboden was in de Torah zelf. Wat Beit Shammai deed, was alleen intimiteit met heidenen verbieden, zelfs in privévertrekken en in het geheim. Echter dit was al een keer eerder ingesteld door de Hasmoneese Makkabeeën.

De Talmud voegt hier aan toe dat de reden dat Beit Shammai deze decreten uitvaardigde, juist was om Joden van niet Joden te scheiden en om zo de vermenging tussen hen te verminderen. Het uiteindelijke doel was om te voorkomen dat Joden zouden assimileren of zouden vervallen tot afgoderij. Houd echter wel in gedachten dat in deze tijd zo'n tweeduizend jaar geleden, "heiden" en "afgodendienaar" in principe uitwisselbaar waren, aangezien er geen andere monotheïstische religies waren. Beit Shammai verbood wijn en brood van heidenen, zodat Joden niet naar de niet-Joodse feesten zouden gaan. Ze vaardigden decreten uit over reinheid om de scheiding tussen Joden en afgodendienaars verder te verstevigen. Misschien wilde Beit Shammai dat Israël zou leven naar Bileams woorden in de Torah dat Israël "een natie is die alleen woont". Dit alles was nodig omdat het Romeinse Rijk een enorme smeltkroes was en veel Joden uiteindelijk Romeinen werden.

Maar goed, de regel in het Jodendom is dat de wet altijd Beit Hillel volgt. Waarom werden de decreten van Beit Shammai dan überhaupt geaccepteerd?

Vermoedelijk werden de decreten van Beit Shammai geaccepteerd omdat ze door een meerderheid in een Sanhedrin achtige raad werden goedgekeurd. Het Talmudische verhaal maakt echter duidelijk dat het geen legitiem Sanhedrin was. Beit Hillel werd gedwongen te stemmen en werd misschien zelfs met geweld onderdrukt. Beit Shammai kreeg de meerderheid door eigenlijk een ongepaste list. Hoe konden zulke wetten ooit worden aangenomen of geaccepteerd? Ik denk dat het meer waarschijnlijk is dat ze niet werden geaccepteerd.

Als we de gebeurtenis dateren ten tijde van de Grote Opstand, wat eigenlijk ook logischer is, kunnen we begrijpen waarom Beit Shammai deze wetten doorvoerde. Ze wilden niet alleen een scheiding aanbrengen tussen Joden en Romeinen, maar ze wilden ook Romeinse sympathisanten en collaborateurs uitroeien. Ze werden ongewoon gewelddadig omdat ze vonden dat wanhopige tijden om wanhopige maatregelen vroegen. Het is dan ook goed mogelijk dat deze gebeurtenis direct leidde tot Rabban Yochanan's vertrek uit Jeruzalem. Hij kreeg toestemming van Vespasianus om een nieuwe school in Yavne te stichten. Rabban Yochanan was een Hillelite, net zoals zijn discipelen. Nu kunnen we ook beter begrijpen waarom Beit Shammai vanaf dat moment feitelijk ophield te bestaan.

Er waren echter ook onder Rabban Yochanans studenten mensen die voorstander waren van strengere regels, zoals b.v Rabbi Eliezer. Zij hielden persoonlijk vast aan de decreten van Beit Shammai en inspireerden anderen om precies hetzelfde te doen. Na verloop van tijd werden de strenge regels steeds gebruikelijker en werden sommige ervan dan ook universeel geaccepteerd. Nu ze geaccepteerd werden, werden ze de normatieve halacha. De vraag voor ons vandaag is: moeten we deze Shammaiaanse gebruiken blijven naleven en moeten we mensen aanmoedigen om deze strenge regels op ons te nemen? Gaan we de kant van Rabbi Eliezer kiezen, of van Rabbi Yehoshua? Shammai of Hillel?

De Talmud zelf bevestigt dat we Beit Shammai (Berakhot 36b) nooit accepteren. Sterker nog, de taal daar is dat we hun mening niet eens als geldig beschouwen! Dus waarom zouden we hun decreten naleven, vooral in het licht van de vreselijke manier waarop ze hebben gestemd? Het is zeer intrigerend om de positie van de Lubavitcher Rebbe op te merken, die uitgebreid over deze kwestie sprak, en uitlegde dat Beit Shammai helemaal over potenties gaat en niet over realiteiten. En dat deze geworteld is in de mystieke kant van Gevurah en Din , niet Chessed vandaar de reden voor de volledige afwijzing van Shammai. Toch is Lubavitch behoorlijk streng met betrekking tot zaken als chalav israhel en gevinat akum! (Sommigen verklaren het door andere bronnen en verklaringen te vinden. Het verandert echter niets aan het feit dat het een Shammaiaanse wet is!)

Een ander argument zou gebaseerd kunnen zijn op het vaak herhaalde idee dat in het Messiaanse tijdperk de wet zal veranderen om Shammai te volgen. Aangezien we dat tijdperk naderen, moeten we deze extra's dan op ons nemen? Of moeten we juist het tegenovergestelde doen en aan de zijde van Chessed regeren op een moment dat de wereld waarin we nu leven het duidelijk nodig heeft.

Een laatste opmerking om in gedachten te houden is dat de Talmud (Avodah Zarah 36a) suggereert dat de 18 decreten van Beit Shammai eigenlijk niet kunnen worden ingetrokken, zelfs niet door het toekomstige Sanhedrin van Eliyahu! Hoe zou dit alles kunnen? En hoe kunnen we dit alles begrijpen in het licht van de beroemde Hemelse Stem die, na drie jaar van onophoudelijke debatten, verkondigde dat de halacha altijd Beit Hillel zou moeten volgen? (Eroevin 13b)

Voor nu laten we deze vragen onbeantwoord en zullen we in plaats daarvan eindigen met nog een lering van de Wijzen. Een Tosefta in Eduyot 2:2 stelt dat er 24 gevallen zijn waarin Beit Hillel daadwerkelijk strenger is dan Beit Shammai. De Wijzen concluderen door het volgende vast te stellen:

Voor eeuwig volgt de wet Beit Hillel. Iemand die strengheid op zich wil nemen en de strengheid van zowel Beit Hillel als Beit Shammai wil volgen, van hem wordt gezegd: "Een dwaas wandelt in duisternis" (Prediker 2:14). Echter, iemand die zowel de mildheid van Beit Shammai als de mildheid van Beit Hillel op zich neemt, is slecht. In plaats daarvan zou men ofwel Beit Hillel moeten volgen met de mildheid en strengheid, of men zou Beit Shammai moeten volgen ook met hun mildheid en strengheid.

Jaäcov Noorland talmid van Rabbi J. de Leeuwe.